

URTX

UNA ALTRA VISIÓ DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A L'URGELL. EL DESASTRE ECONÒMIC

Jacinto Bonales Cortés

UNA ALTRA VISIÓ DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A L'URGELL. EL DESASTRE ECONÒMIC

Abstract

La villa de Tàrraga, y el conjunto del Urgell, sirvieron de despensa para proveer las tropas de ambos bandos durante la Guerra de Sucesión. El saqueo, los impuestos, las contribuciones en hombres, bestias y material en favor de ambos bandos fue una constante a lo largo de esta guerra, ejemplo claro de lo que sucedió en las diferentes guerras de época moderna y de principios del siglo XIX. En el presente artículo presentamos, por un lado, el impacto económico de la guerra como una vertiente poco estudiada en nuestra región, y por otro lado que a pesar de posicionamientos políticos e ideológicos, los pueblos debían someterse a las exigencias de los dos bandos en favor de la simple supervivencia de los habitantes.

The town of Tàrraga and the Urgell as a whole served as a larder to supply the troops on both sides during the war of the Spanish Succession. Looting, taxes, the contributions in men, animals and material for both sides was constant throughout this war a clear example of what happened in the wars in the Modern Epoch and the early 19th century. This article presents, on one hand, the economic impact of the war as a little-studied aspect in this area, and, on the other, that despite their political and ideological postures, the villages had to submit to the demands of both sides to ensure the simple survival of the inhabitants.

Paraules clau

Guerra de Successió, saqueig de Tàrraga, cadastre.

Les terres de l'Urgell, i en general les del ponent català, van jugar un paper bàsic en el transcurs de les guerres dels segles moderns. Des de la Guerra Civil Catalana del segle xv fins a la Guerra del Francès, Tàrraga i la resta de viles i pobles de la comarca (així com de les veïnes) van anar deixant de ser objectius estratègics militars per convertir-se en la zona de proveïment dels exèrcits en disputa. Una transformació progressiva en la qual les petites places anaven perdent pes estratègic davant les ciutats (bàsicament Lleida, seguida de Montblanc i Cervera) que arribaran a ser els únics objectius militars. Així, a la Guerra Civil Catalana les confrontacions encara es van donar castell a castell, mentre que a la Guerra dels Segadors les places secundàries (encara objectiu militar directe) ja no van tenir la importància que tingueren en època medieval. L'Urgell es va convertir ja en una zona d'acantonament de tropes, en campament d'hivern i, de forma contínua, en àrea directa de recaptació de tributs, homes i aliments per a les tropes de tots els bàndols en disputa. Aquesta condició queda plasmada perfectament a la Guerra de Successió, en el transcurs de la qual les batalles pròpiament dites van quedar centrades a la plaça de Lleida. Però els efectes bèl·lics van ser igualment desastrosos a l'Urgell.

La Guerra de Successió a l'Urgell

Iniciada l'any 1705, la Guerra de Successió va sacsejar durament les comarques de Ponent. L'Urgell, a grans trets, notablement

austriacista, es va veure allunyat de les dures batalles dels exèrcits en contesa, però es va convertir en un lloc de refugi de mi-quelets i de nombroses famílies que van fugir dels llocs de combat (fonamentalment amagant-se a les muntanyes de la serra del Tallat), al temps que les zones planes es van convertir en campaments militars. Uns campaments que eren alimentats per unes poblacions veïnes que van patir, alhora, els conseqüents assalts que les tropes efectuaven a la cerca de botí.

La major part de les places de l'Urgell es va situar ben aviat al bàndol austriacista.¹ A principis de setembre de 1705, Manuel Desvalls i Miquel Subies es van aixecar amb un petit grup d'homes i van començar a recórrer el país, prestant el sagrament i l'home-natge de fidelitat al rei Carles a Vallbona de les Monges, i van aconseguir dels pobles del voltant fins a tres-cents homes a l'inici de la guerra. De Vallbona van marxar cap a Preixana, Tàrraga, Agramunt i Guissona per tal de reunir una milícia. Des d'allà, ja amb 2.000 homes, es presentarien davant Cervera que es mantindria filipista, encara que un mes després pràcticament tot Ponent restava obedient al pretendent Carles.² Així s'iniciava la guerra a les nostres contrades, una guerra mòbil, sense front, que obligava els comuns i els veïns a donar suport en forma de manutenció a totes les parts en disputa. Els seus efectes ben aviat es van fer notar. L'entrada de les tropes filipistes i l'inici del setge de Barcelona el 1706 va provocar la mobilització de queviures a tot el

¹ Josep Maria SEGARRA I MALLA (1987), *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions*, Tàrraga, Museu Comarcal, vol. 2, p. 230.

² FRANCISCO DE CASTELLVÍ (1997-2002), *Narraciones históricas*, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada, vol. 1, p. 579-580.

Principat: des de les vegueries de Montblanc i Tàrraga, l'any 1706, es van enviar soldats als diferents pobles i viles «a fi i efecte de segrestar y fer aprehentio de tot genero de grans se trobaran tant de blat segalos ordi y sivada y a les persones que rebra dit gra en nom de S.C. y R. Magestat los fava vale del preu corrent se acostumen vendre dit gra que sa Magestat donara entera satisfació».³ S'iniciava el proveïment de cereals per a les tropes, que seria ampliat cap a la crida del sometent i la formació dels bagatges, és a dir, els pobles havien de lliurar els cereals a l'exèrcit, proporcionar animals (i el seu aliment) per transportar-lo, i homes armats (el sometent) per custodiar el transport. El 28 d'abril de 1706 es va manar als pobles que preparessin el Sometent General: «que cada hun dels dits batlles ha de comboiar a la gent per dit efecte a la Montanya de Sant Pere Martir devant Barcelona ab los aliments y provvisions necessaries».

L'abandó del setge de Barcelona i l'inici de les campanyes filipistes contra Lleida va variar els objectius, però la incidència sobre l'Urgell fou la mateixa: més bagatges i més homes, uns homes que ara es necessitaven per objectius militars. Així el 13 de maig de 1706 es va manar als batlles ajuntar el Sometent General «y aquell posen en exercici de trencar los camins y ambarasar los pasos al enemich seguint los ordes del Coronel Dn. Miguel de Sobias»,⁴ al mateix temps que es realitzava un reclutament forçós entre els pobles de ponent per realitzar una expedició contra la plaça de Mequinensa en la qual participarien com a capità Manuel Borràs, com a alferes Pere Mir de Guimerà, i essent sergent Jaume Sicart de Guimerà, Josep Llobera pagador de Tàrraga, i Magí Caminell, de la mateixa vila, tambor, i 142 soldats de la vegueria de Tàrraga; uns homes que no eren necessàriament ni voluntaris ni dels pobles, sinó que la majoria eren llogats i, tots, pagats pels corresponents ajuntaments.

Soldats de la vegueria de Tàrraga que van participar en l'expedició a Mequinensa⁵

Població	Veïns	Forasters	Total	Població	Veïns	Forasters	Total
Altet	1	-	1	La Malla	1	-	1
Barbens	2	1	3	Linyola	8	2	10
Bellpuig	11	2	13	Mas de Bondia	-	1	1
Bellver	1	-	1	Miralcamp	4	-	4
Bollidor	1	-	1	Mollerussa	3	-	3
Castellnou	3	-	3	Montornès	1	-	1
Claravalls	2	-	2	Montroig	2	1	3
Conill	-	1	1	Palau	9	1	10
Eixaders	-	1	1	Preixana	3	3	6
El Poal	1	-	1	Sant Martí	3	1	4
Figuerosa	1	1	2	Sidamon	-	1	1
Fondarella	2	1	3	Talladell	2	4	6
Golmés	5	-	5	Tàrraga	9	14	23
Guimerà	16	3	19	Vilagrassa	1	4	5
Ivars	2	1	3	Vilanova	2	3	5

Les obres de destrucció i construcció d'obstacles que els pobles farien a camins i carreteres no van aturar les tropes de l'exèrcit de les Dues Corones (filipistes), que van travessar el Cinca i el Segre marxant cap a Tàrraga i Cervera, atacant els punts

de defensa que van trobar pel camí (destacà l'incendi del castell del Poal), però també les cases de pagesos i els petits pobles. La por i la fugida van ser generals, i molta població es va refugiar a la serra del Tallat, on arribarien «paisanos con sus fami-

³ Arxiu Històric de Lleida (AHL), Fons Jover, 7/261. Ordre del 17 d'abril de 1706, des d'Agramunt, per Carlos de Pons i de Monferris, comissionat del príncep d'Harmesbad, al veguer de Tàrraga Bonaventura Jover.

⁴ AHL, fons Jover, 7/261.

⁵ Ídem, 7/307.

⁶ Francisco DE CASTELLVÍ, *op. cit.*, vol. 2, p. 68-69. Al respecte Josep Maria PLANES I CLOSA, a *Demografia i societat de Tàrraga i de l'Urgell durant l'antic règim*. Agramunt, 1995, ens mostra que la informació parroquial corrobora aquesta fugida general, amb despoblacions a Verdú entre 1707 i 1711, a Tàrraga i especialment a Anglesola en 1706 i 1707. Arreu, però, els efectes en la mortalitat van ser molt destacats.

lias maltratados y desnudos».⁶ Però la presència de les tropes filipistes va ser temporal en centrar el seu objectiu en les places de Lleida i Balaguer. És per això que el veguer de Tàrraga continuarà donant suport material als aliats: el 23 de juny de 1706 manava als batlles que per al dia següent es presentessin a Tàrraga amb un número assignat de mules i carruatges; i el 13 de setembre el governador de Lleida manava que tinguessin preparats els carruatges i homes armats i municionats per ajudar la ciutat de ponent. Un nou comboi es muntaria a finals de desembre que sortiria des de Bellpuig.⁷

Però va ser l'any 1707 quan la guerra va arribar de forma directa a les nostres contrades. A la campanya d'aquest any per ocupar les ciutats de Tortosa i Lleida (que cauria al novembre), les tropes filipistes van atacar els diferents pobles del pla de Lleida i van fer front a la xarxa de subministrament de la ciutat, que s'estenia des de Montblanc i Prades vers Vimbodí, i d'allà fins a Torres de Segre. Sota el comandament de Berwick, les tropes franceses van prendre com a objectiu les places de Balaguer, Cervera i Montblanc, i a principis de setembre ocuparien Maldà, saquejarien fins a quatre vegades el poble de Sant Martí, destrossant els molins i les collites, i farien batudes que arribarien fins a Fullellada; i van establir el campament francès entre Castellnou i Bellpuig. Els austriacistes de la Conca de Barberà van establir una línia de front a la serra del Tallat amb quatre-cents homes proporcionats pel prior del Tallat i dos-cents homes del regiment de Montblanc, tot controlant els colls de Senan, Tàrrés i el Tallat, alhora que la cavalleria es situaria a Santa Coloma i a Montmaneu.⁸ La forta presència dels aliats a la Conca de Barberà i la defensa de la serra del Tallat, així com les prioritats militars per la conquesta de Lleida, farien que els francesos canviessin el rumb cap a Balaguer, fet que facilità l'entrada de tropes angleses, holandeses, hongareses i portugueses a la vall del Corb i que situessin el seu campament principal entre Linyola i Bellpuig. Els pagesos, de nou, van haver d'allotjar els soldats d'aquests exèrcits a casa seva.⁹

Els combats al Pla d'Urgell farien que les tropes austriacistes es retiressin de nou, primer a Ciutadilla, i després travessant la serra per Belltall, acampant entre Solivella i Blancafort.¹⁰ Tornava tot al seu punt d'origen i, de nou, les tropes franceses dirigides ara pel duc d'Orléans, farien corregudes pels pobles de l'Urgell per alimentar les tropes i els animals. Poc durarien els francesos, ja que en plena campanya de Lleida els austriacistes ocuparien de nou la vall de Corb i el castell de Maldà, mentre que els francesos s'establirien provisionalment prop de Bellpuig per tractar de controlar la zona. El canvi d'escenari militar i l'arribada de l'hivern van sumir les nostres terres en una relativa pau, una pau ferida per la manca de subministraments, per la presència de moltes famílies refugiades a la serra del Tallat, i per l'obligació de continuar proveïnt de queviures els dos exèrcits.

Malgrat que els camps d'operacions militars restaven relativament lluny, l'any 1708 tampoc les nostres terres restarien al marge de la guerra. Situat l'exèrcit de les Dues Corones ja a Lleida, feien corregudes per tot el pla, fins i tot sobre els termes que havien obtingut del duc d'Orléans la salvaguarda, com fou la baronia de Vallbona de les Monges. Durant els anys següents, l'Urgell es convertí en lloc de subministrament d'ambdós exèrcits, ja mitjançant allotjaments i bagatges, ja mitjançant corregudes, assalts i saqueigs. Pobles com l'Albi, Santa Coloma, Vallfogona o Ciutadilla van ser saquejats diverses vegades, mentre que els miquelets, amagats a les diferents muntanyes, farien incursions a la Conca de Barberà i a l'Urgell. Malgrat tot, els pobles seguirien aportant soldats a l'exèrcit, almenys fins al 1710. L'any 1711, amb la caiguda de Cervera, es va estabilitzar ja definitivament tota la nostra zona dins l'àrea filipista, amb les places fortes de Cervera i Verdú com a baluards; amb combats puntuals al Pla d'Urgell, com el de 1712 a Linyola, i subministrant els pagesos aliments tant als francesos com als miquelets i als Voluntarios de Aragón (com al juny de 1713 quan van acampar a Bellpuig).

⁷ AHL, fons Jover, 7/261.

⁸ Josep M. GRAU I PUJOL (2007), «La guerra de Successió a la Conca de Barberà», dins *La Guerra de Successió a la Conca de Barberà*, Consell Comarcal de la Conca de Barberà.

⁹ Al marge dels campaments militars, que havien de ser proveïts pels veïnats propers, també es va continuar amb la pràctica dels allotjaments; una pràctica que va afectar també Tàrraga: els soldats s'instal·laven en les cases dels veïns, però el Comú es feia càrrec de pagar la despesa. Arxiu Comarcal de l'Urgell (ACUR), fons Ajuntament de Tàrraga, 27 (llibre de Consells, 1698-1715), acta del 15 de novembre de 1708: hi havia 60 cavalls a la vila, aquarterats en quatre cases, i els soldats allotjats en diferents habitatges, pagant tota la despesa el Comú.

¹⁰ FRANCISCO DE CASTELLVÍ, *op.cit.*, vol. 2, p. 388.

Mas d'Estadella.

Les persecucions polítiques

No hem d'oblidar que la guerra de Successió va ser, a més d'una guerra internacional, una guerra civil. Això implica que en la contesa es van barrejar actuacions polítiques amb personalismes i revenges seculars entre els membres de l'oligarquia comarcal. A tall d'anècdota, cal recordar que quan Miquel Subies i Antoni Desvalls van aixecar la milícia el 1705 i van anar a Cervera, aquesta plaça es va negar a donar obediència als austriacistes. Segons el contemporani Francisco de Castellví «el pueblo se oponia del todo y era el motivo ser Subies natural de Tàrrrega, villa opuesta a Cervera por la antipatia de ser la más populosa de los pueblos comarcanos y ver capitanear a Miguel Subies encendió por

unos instantes la repugnancia en ejecutar el acto de homenaje», començant les negociacions —amb alguns trets a les portes de la vila— i convenint donar obediència al rei Carles deixant palès que ho feien forçats.¹¹ Aquesta anècdota ja deixa entreveure la complexitat de la contesa on la bipolaritat entre Castella i Catalunya no era, ni molt menys, el centre de la controvèrsia.

Com a tota guerra civil, doncs, es van produir persecucions polítiques que podem constatar en fets contra els béns i fets contra les persones. Amb l'entrada de l'exèrcit de les Dues Corones a les terres de Lleida al març de 1706, per exemple, aquest va saquejar i destruir amb especial dedicació els dominis dels principals valedors de la causa austriacista a Ponent; amb l'incendi i el saqueig del Poal, possessió de la família de Desvalls; el Mas d'Estadella, propietat d'Epifani Berenguer, i a Tàrrrega, la casa de Subies. Actuació idèntica a la que farien l'any següent els austriacistes quan van ocupar la vall del Corb i van saquejar a fons la baronia de Maldà amb l'excusa que Rafael Cortada era partidari del rei Felip.

Al marge d'aquestes accions punitives que es podrien considerar com a bèl·liques, es va produir una persecució política envers l'adversari. Ja el 1705 moltes famílies declaradament filipistes van haver de fugir i amagar-se per evitar represàlies dels austriacistes.¹² L'arribada de l'exèrcit hispano-francès l'any 1706 va fer que alguns d'aquests tornessin a l'Urgell, i el Reial Consell aliat va encoratjar el veguer que els perseguís i engarjolés. Així l'11 de setembre d'aquell any el veguer regent Joseph Sunyer va rebre l'ordre «que molts subjectes parcials del Duch Denjou y mal effectes al Reÿ nostre senyor Deu lo guarde, que molt temps havien estat ausents de eixa vila, ara van publicament per eixa vila de nit, y de dia per son terme anant sempre molt armats, y lo que pitjor es que molts de ells a las horas se ajuntan en certs puestos tot lo que es tant public en eixa vila segons se ha informat, que los animos dels bons servidors del Reÿ estan molt alterats; y se perilla de una grossa inquietut, y així me ha ordenat lo Real Consell diga, y mane», el nom de les persones i la seva captura.¹³ Una repressió que també s'exercí contra els austriacistes, com es manà des de la plaça de Lleida al veguer de Tàrrrega, el 4 d'octubre de 1710: «havent tingut noticia que

¹¹ Francisco de CASTELLVÍ, *op. cit.*, vol. 1, p. 580.

¹² Algunes referències a Pere MOLAS RIBALTA (2003), *L'alta noblesa catalana a l'Edat Moderna*, Vic, Eumo editorial.

¹³ AHL, fons Jover, 7/261.

Pere Gomar de Bellpuig, junt amb lo Dr. Queraltó, tal Girno, tal Soler, y Gras de Barbens, haurien exit de la plassa de Lleyda y se haurien refugiats en alguns dels Pobles del present Principat mantenintse en ells molt escondidament passara V.m. luego de rebuda esta a informarse ab tot secret ab los batlles, jurats ó officials dels pobles de son vegueriu si los referits subjectes o, algun de ells estarian alli refugiats, ordenantlos que en tal cas passen promptament a capturarlos, y que tindra V.m. tambe la mira per executar en qualsevol part los sapia».¹⁴ La repressió política va culminar amb el triomf borbònic en un nefast episodi històric estudiat a bastament.¹⁵

Els saqueigs. Tàrraga, 1707

Com hem vist, el saqueig és una pràctica habitual en època de guerra. Coneixem bé els saqueigs produïts a Maldà el 1707 i a Ciutadilla el 1710, però menys renom ha tingut en la historiografia el que va patir la vila de Tàrraga aquell mateix any de 1707. L'any 1714, finalitzada la guerra, les noves autoritats van realitzar un informe testificat, a l'estil sumaríssim, sobre els successos esdevinguts a Tàrraga en el transcurs de la guerra. És a través d'aquest que coneixem el saqueig de la capital de l'Urgell.¹⁶ Cal situar el succés en la batalla de Lleida i l'intent borbònic de prendre Balaguer, fet que va motivar que els aliats s'instal·lessin a Belianes i, de seguida, a Linyola i Bellpuig. Per evitar l'ajut d'aquestes tropes, el duc d'Orleans va ocupar Balaguer i va manar fer «farratge general» (és a dir, recaptar farratge per a l'exèrcit) per impossibilitar als aliats que romanguessin en el pla: amb 7 regiments de dragons va cobrir als farratjadors i va iniciar combat a Belcaire, però es va haver de retirar. Davant aquesta pèrdua, va enginyar una estratègia per acabar amb les tropes acantonades a Bellpuig: va enviar 15 esquadrons a Agramunt per envoltar per Tàrraga les tropes aliades, al temps que enviava de front a Bellpuig amb 55 esquadrons i 17 batallons dividits en dos cossos d'exèrcit. Però diferents «paisanos» van avisar de l'operació als aliats, que es van retirar cap a la Conca de Barberà.¹⁷

La «traïció» que va evitar la desfeta de les tropes aliades de Milord Galway seria, sens dubte, la justificació pel saqueig de l'Urgell. Les tropes de les Dues Corones van acampar a Bellpuig, fent-se amb gran part de les vitualles dels aliats formades per bestiar, farratges, pa, etc. Es van saquejar els pobles del voltant, i tots els camps, i van fer menjar els farratges a les cavalleries per tal d'impossibilitar als aliats un retorn a aquesta zona. Entre el 2 i el 9 de setembre de 1707 la presència de l'exèrcit borbònic va provocar el pànic i la fugida de part de la població, com hem dit, a la serra del Tallat. Tàrraga, igual que Cervera i Agramunt, es van donar al duc d'Orléans, i van prometre obediència, tal com demanava en els despatxos enviats; però a Tàrraga, tement que el pitjor encara estava per arribar, les autoritats van manar que tots els ornaments de l'església es tanquessin dins l'arxiu d'aquesta, on també es van guardar els diners de l'Ajuntament, així com els béns de més valor dels targarins. Un cop les caixes dins l'arxiu, aquest es va emparedar, «se muró la puerta con piedra y cal haciendo una pared muy rezia». Els primers dies tot era expectació, però l'ordre de «córrer» els pobles féu que part de l'exèrcit, a peu i a cavall, acudís a Tàrraga en busca de botí, «y saquearon las casas y abrieron las puertas de la iglesia donde se havian retirado los paysanos, desmuraron la pared del archivo y se llevaron de el todas las ropas preciosas, y la plata, dinero del armario del archivo en donde havia unas quinientas libras, y todo lo que les pareció, y de la iglesia se llevaron el globo del Santísimo Sacramento, la veracruz y otras cosas que les gusto de las cajas que havian retirado en dicha iglesia, y unos cien doblones que el comun de la villa tenia para los gastos ordinarios». Aquest saqueig no va acabar aquí, sinó que la violència es va estendre al llarg de tot Tàrraga: «ay desnudaron a todos los que encontraron por la villa y iglesia, y este saqueo duró por espacio de tres dias hasta que el coronel Don Joseph de Grimau llegó con una partida de Cavalleria y hizo retirar a los saqueadores dando forma para la seguridad de la Vila».¹⁸ Cal destacar la «suavitat» de la descripció del saqueig, que de ben segur oculta fets més

¹⁴ Ídem, 7/265.

¹⁵ Agustí ALCOBERRO i PERICAY (2002), *L'exili austriacista, 1713-1747*, Barcelona, Fundació Noguera. Josep M. TORRAS i RIBÉ (2005), *Felip V contra Catalunya: testimonis d'una repressió sistemàtica: 1713-1715*, Barcelona, Rafael Dalmau. Antoni MUÑOZ GONZÁLEZ (2005), *Repressió borbònica i resistència catalana: (1714-1736)*, Madrid, Muñoz/Catà.

¹⁶ AHL, fons Jover, 7/308.

¹⁷ Francisco DE CASTELLVÍ, *op.cit.*, p. 388.

¹⁸ AHL, fons Jover, 7/308. Josep Grimau i de Copons era coronel d'un dels quatre regiments catalans creats per Felip V el 1702, essent de dragons (cavalleria).

rellevants, propis de qualsevol acte d'aquest tipus en període de guerra; però cal recordar que el document que el descriu no deixa de ser un informe testifical destinat a les autoritats vencedores.

Un altre testimoni ens descriu el mateix incident: «empezaron a venir a esta villa diferentes partidas de soldados y otros que seguian al Real Exercito tanto de a pie como de a cavallo y empezaron a saquear las casas de la villa y la iglesia, y archivo de aquella rompiendo la pared con que estava serrado, y desnudaron a todos los paysanos y continuo el saqueo tres dias en el qual tiempo iban y venian desde el exercito a esta villa diferentes partidas de gente desmanada, y se llevaron de el archivo todas las ropas buenas y mejores de la iglesia y entre otras me acuerdo havia tres capas dos dezes grandes de terciopelo carmesi con galones finos de oro, seis casullas de damasco de diferentes colores quatro banderas grandes de iglesia tambien de damasco, y muchos otros ornamentos de la iglesia, unas quinientas libras del archivo, calices, el globo del Santísimo Sacramento, la veracruz y otros vasos sagrados y unos cien doblones del comun de la villa, desnudaron los altares de todos sus ornamentos, y fue saqueo general tanto en la iglesia y archivo como en las casas».

Pagar a tots dos bàndols

L'esclat de la guerra va agafar moltes universitats amb molts deutes, força d'ells procedents encara de la guerra de Secessió, altrament coneguda com a guerra dels Segadors. Malgrat que l'economia catalana de finals del segle XVII semblava tornar a créixer, els pobles es van trobar amb un greu problema: havien d'obtenir diners per mantenir els soldats i les cavalleries (d'ambdós bàndols, com hem vist), per pagar bagatges, pagar soldades, contribuir a la guerra i sobreviure. Els continus saqueigs de les tropes de les Dues Corones (borbòniques), però també de les aliades, acabaria amb collites, arruinaria famílies i deixaria les

universitats sense fons. En una situació així, qui prestaria diners o blat a una universitat? Pràcticament ningú. Però en una situació límit com aquella, la població respondria, en els petits pobles, de forma solidària: alguns dels que tenien deutes amb els comuns, que anualment pagaven una pensió de censal, saldarien el seu deute per tal que la universitat tingués més capacitat de maniobra, mentre que altres veïns prendrien censals i préstecs de blat al seu nom, i després tota la universitat s'encarregaria de pagar aquests censals. Així mateix, els comuns vendrien terres per fer front a les despeses, com podem constatar en el cas de Vallbona de les Monges.¹⁹ Més difícil ho tindran les poblacions de gran mida, com Tàrraga, on només podran obtenir fons mitjançant els talls o repartiments veïnals de les càrregues.²⁰

Com venim dient, les universitats van haver de fer front a la compra d'aliments per enviar a les tropes d'ambdós bàndols (per homes i bestiar), aportant igualment animals de càrrega i tir i carruatges per subministrar als exèrcits en combat i en ajut a les places assetjades (Lleida i Balaguer, però també Barcelona), aliments i llenya com a productes bàsics per al sosteniment de la guerra. La formació d'aquests «bagajes» estava protegida de tal volta que qualsevol impediment comportava la pena capital: «imponiendo como lo hago pena de la vida a qualquier persona que por dinero u, otros medios, goze embarazar que se alisten al tren de campaña las expressadas azemilas».²¹

A més d'aquests productes i dels homes contractats pels pobles per anar a la guerra,²² s'obligava a portar homes per a altres feines. S'assignava a cada poble, per exemple, un nombre determinat d'homes per a la fortificació de les places, com a Lleida el juny de 1707, o a Balaguer el 1710, quan teòricament Tàrraga i gran part de l'Urgell estaven sota obediència borbònica.²³ També s'exigia l'enviament de treballadors especialitzats. En aquest sentit destaca l'ordre del paer en cap i veguer de Tàrraga, Bonaventura Jover, del

¹⁹ Arxiu Històric de l'Arquebisbat de Tarragona, fons parròquia de Vallbona de les Monges, caixa 4, manual 15, foli 122v i següents, 149v i 189; i manual 17, folis 6 i 169.

²⁰ ACUR, fons Ajuntament de Tàrraga, Llibre 27 (de consells, 1698-1715), folis 286-286v on s'indica la impossibilitat de trobar diners a censal; foli 287 on declaren que no troben arrendataris i es fan talls.

²¹ AHL, fons Jover, 7/265. Ordre de 14 de maig de 1710 per al proveïment de Barcelona.

²² Soldats a sou del comú, que no eren gaire fàcil de trobar, com ho testifica el mateix Ajuntament de Tàrraga el 1707: ACUR, fons Ajuntament de Tàrraga, Llibre 27 (de consells, 1698-1715), foli 285v.

²³ El 15 de juny de 1707 el jutge Salvador Baldrich va manar en nom del rei l'aixecament del Sometent General de totes les viles i llocs de la vegueria de Tàrraga «comboyat per los batlles dels pobles, tots armats amb armes de foch, axades, pics, cabassos y destrals i vagi a Lleida». Ídem, foli 285. Per Balaguer: AHL, fons Jover, 7/265.

20 d'agost de 1710, quan manà als batlles dels pobles de la vegueria que enviessin a la vila un nombre determinat de serralloners, «adventintlos que fins a haverlos entregats en Balaguer estaran presos los jurats se troban detinguts en la present vila, y que sels farà executio militar no sols per las penas contengudas en primer dit orde si que tambe en las personas y bens de tots los dels pobles era inobedient tractantlos com a traydors rebeldes e inobedients a la Real Magestat»; o la de terralloners el 9 de setembre de 1710.²⁴

Si Tàrraga i el conjunt de l'Urgell van satisfer les exigències de l'exèrcit austriacista, no ho van fer menys amb el filipista, jugant —necessàriament— a dues bandes per la seva simple supervivència: ja a la darrerria de març de 1706, quan les tropes de l'exèrcit borbònic passaven per la vila en direcció a Barcelona, Tàrraga va subministrar tota la farina que tenia el veïnat, remetent tot el pa (16.000 racions) en un comboi de 350 cavalleries. També van donar cent moltons per a la manutenció de les tropes en trànsit. Aportació, aquesta, obligada per la presència militar, igual que el pagament extraordinari de la vila als filipistes de Lleida entre 1708 i 1712, de 3.856 pesos de plata. Així mateix, els consellers targarins van pagar els aliments de les tropes filipistes situades a Agramunt l'any 1709 malgrat tenir prop l'exèrcit aliat i haver rebut l'amenaça d'aquest que «si embiava persona, o, provisiones por esta villa al Exercito de Agramunt, vendria a saquear la villa, y ni por esta amenassa dejó el comun de enbiar a dicho Sseñor Principe dos sindicatos, para hacerle el rendimiento, y si de la villa no se transportó la cevada fue por las correrias continuas de los enemigos, y por esso se valió de comprarla en los parages vezinos de Agramunt».²⁵

La repressió econòmica dels vencedors

El final del combat a la zona no va comportar una reducció dels problemes, almenys dels econòmics. Des de 1710 els càrrecs de jurats dels pobles de la vegueria havien estat concentrats i empresonats a Tàrraga, per tal d'assegurar-se la col·laboració dels respectius pobles; presos que tot seguit van ser traslladats a la presó de Lleida. L'any 1713, quan l'Urgell va quedar definitivament

dins la zona de Felip V, es va obligar a les universitats a pagar les «reparacions» de la guerra; un tribut especial que havien de pagar tots els pobles a l'exèrcit vencedor sota l'amenaça d'executar els «patricios», és a dir, els jurats i principals caps de casa de cada poble que estaven empresonats a Tàrraga. Aquesta acció la tenim ben documentada pel poble de Vallbona de les Monges: «conciderant que los Ministres de la Guerra de la part de Feliph quint per cobrar certs tributs que demanan a la baronia de Vallbona sen aportat pres a la persona de Joan Ambros Sardà candeler de sera y de present jurat major de dita vila de Vallbona y estiga aquell pres en les presons de la Ciutat de Lleÿda y com sia cert que fins y atant sian pagats y satysfets dits tributs no donaran llibertat al dit Joan Ambros Sarda y atenenent que es precis y convenient a dita vila lo traurer de ditas presons al dit Sarda y aver de menester per ço alguna quantitat de diner y com la dita universitat se troba vuÿ sens ningun medÿ y altrament en nom de dita universitat se ayan fet varias diligencias per pendrer y manllevar diners a Censal y no se aja com a tal trobat ningun diner es estat precis lo dit Joan Ambors Sarda com a principal Francisco Marques y Joan Jover de la dita vila com afermances lo manllevar a censal la quantitat de tres centas sinquanta lliuras».²⁶

El pagament dels perdedors va ser la primera de tot un seguit de represàlies dels vencedors sobre els pobles catalans. Amb la derrota austriacista i l'establiment dels Decrets de Nova Planta al Principat de Catalunya, tot l'organigrama institucional local va canviar de forma substancial. La Nova Planta aplicada el 1716 no només va modificar o acabar amb les institucions polítiques catalanes, sinó que afectà directament el funcionament administratiu dels pobles, viles i ciutats. Si la capacitat jurídica de la universitat no va variar gaire, i podia fer alguns actes com la participació en els judicis i l'obtenció de crèdits col·lectius, la supressió o modificació dels òrgans que feien efectiva la seva actuació va modificar substancialment el seu caire. D'altra banda, algunes de les prerrogatives del comú van ser adoptades pels regidors, com la creació de normatives o ordenacions locals i la decisió sobre l'endeutament col·lectiu. I és que el principal òrgan de la universitat sí que es va tallar d'a-

²⁴ AHL, fons Jover, 7/265.

²⁵ AHL, fons Jover, 7/308.

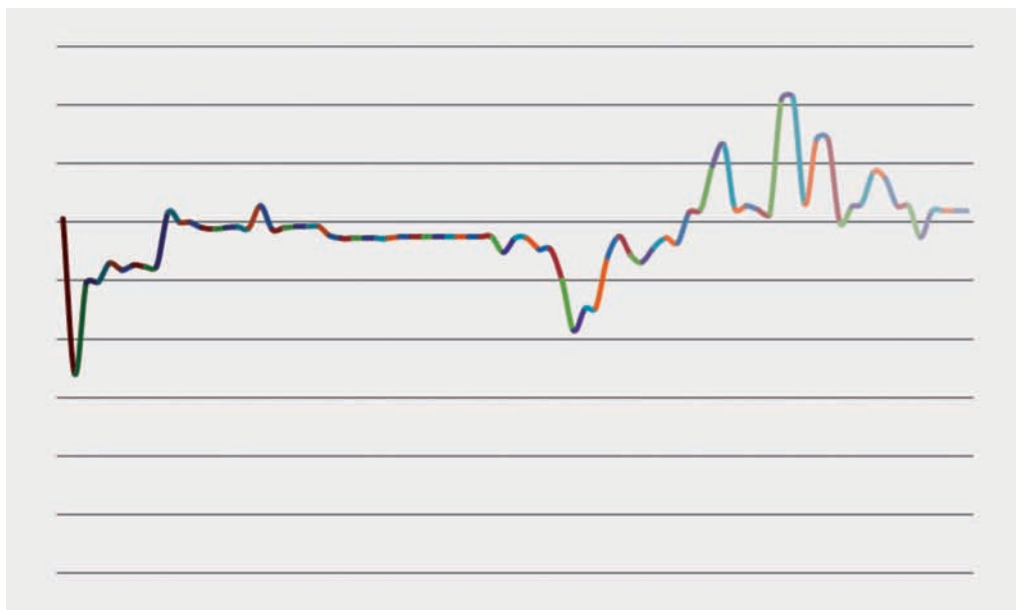
²⁶ Arxiu Històric de l'Arquebisbat de Tarragona, fons parroquial de Vallbona de les Monges, caixa 4, manual 17, foli 192, escriptura del 21 de febrer de 1713.

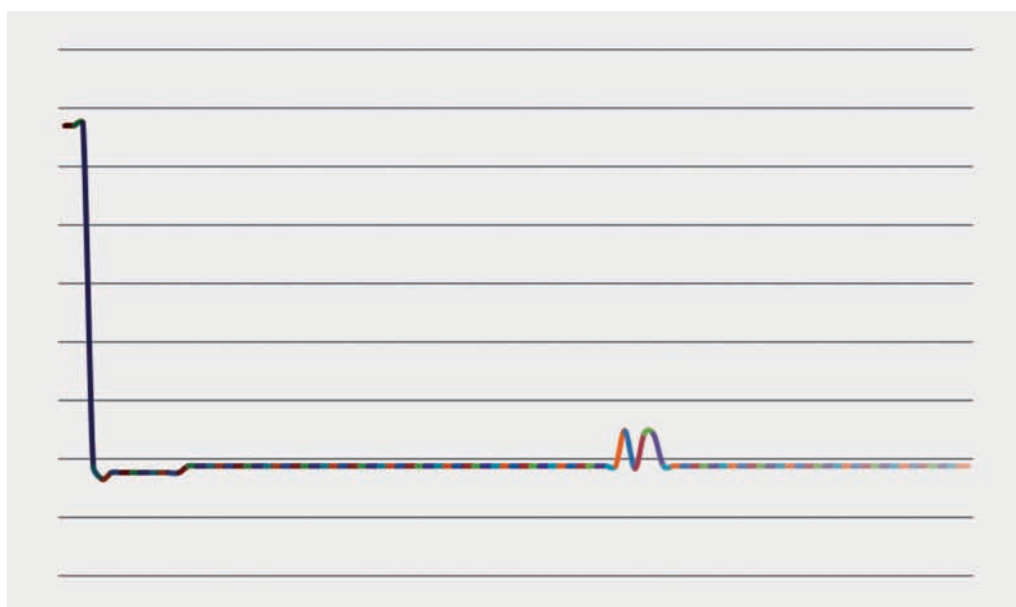
rel: el Consell General dels veïns (o dels prohoms) va desaparèixer davant la prohibició de tota reunió de més de tres persones sense la llicència de l'autoritat. Abolida qualsevol forma d'organització anterior, la Nova Planta va establir com havien de ser els anomenats ara «ajuntaments», formats per regidors anomenats per la Reial Audiència de Catalunya a proposta dels regidors sortints o de la pròpia autoritat política catalana (en les principals viles i ciutats). D'aquesta manera, el poder polític en l'àmbit local quedava monopolitzat en el sector més poderós de cada poble.

Però allò que va afectar més l'economia local fou la creació dels nous impostos: el cadastre i l'impost sobre el consum de sal. El

cadastre gravava la propietat rústega, urbana i ramadera, les activitats comercials, professionals i artesanals, les persones i el crèdit. A l'endeutament dels pobles i al pagament de les reparacions de guerra es sumava ara una nova càrrega, de caire perpetu, que va ser cobrada per l'exèrcit fins a l'any 1760, destinant els diners al manteniment de l'exèrcit, a la construcció de la Ciutadella de Barcelona i a la fortificació del «castell» de Lleida.²⁷ El 1716 es va passar una enquesta d'obligat compliment a tots els pobles del Principat on s'havien d'indicar les característiques del lloc, les produccions, els preus, els habitants, incloent la descripció de cada una de les parcel·les del terme, el seu propietari, la qualitat de la terra, la producció i productivitat, així com el bestiar de

**Quota assignada a
Tàrraga pel cadastre
(en reals).**

**Quota assignada a
Montblanquet pel
cadastre (en reals).**

cada veí, les cases i corrals. També la composició de totes les famílies del lloc, incloent els noms dels membres, professió i edat, sense oblidar totes les pensions de censal que percebien. Un veritable catàleg de la riquesa de cada poble. Amb aquestes dades, conegudes com el «cadastre de Patiño» es va assignar una taxa total que cada poble hauria de pagar anualment a la Corona, i a partir de la qual cada ajuntament va fer el seu repartiment intern.

La taxa assenyalada per a cada poble era tan elevada que malgrat la repressió borbònica es difongué un moviment a tot Ponent reclamant la reducció de la quota; reducció que es va fer efectiva entre 1721 i 1724, segons els pobles. Les càrregues fiscals i l'endeutament creat i incrementat tant a nivell municipal com individual durant la Guerra de Successió, van sumir les terres de l'Urgell en una greu crisi de la qual no se sortiria fins a la dècada de 1740.

²⁷ AHL, fons Intendència (cadastre vell), caixes diverses, «asientos de pago». Entre d'altres, el cadastre dels pobles de l'Urgell va anar a mans dels regiments de cavalleria de Sevilla, Calatrava, Milan, de la Reina i del Príncep. Regiment de Dragons de Belgia; regiments de Burgos, Ibernica, Batavia, Utrecht, Namur, Limerich, Ultinia, León, Còrsega, Còrdova, Granada, Edimburg, d'Helvècia, Valdemaza, Parma, Montesa, Prísia, Sagunto, Malta, Milan, Lusitània, Saboia, i Zamora; a les Guàrdies Walones i a la Brigada de Carabiners reials.